

Σχόλιον

Suomen Bysantin Tutkimuksen Seura ry:n jäsenlehti
Medlemsblad för Sällskapet för Bysantinsk Forskning rf.

2/2018

Σχολιον β', ζρικη

18. Vuosikerta/Årgång

Jäsenlehti perustettu v. 2001/Medlemsblad sedan år 2001

Julkaisija/Utgivare:

Bysantin tutkimuksen seura ry/Sällskapet för bysantinsk forskning rf.

SISÄLLYS

Päivi Salmesvuori	<i>Hyvät Bysantin tutkimuksen seuran jäsenet</i>	1
Antti Ruotsala	<i>Fransiskaaneja mongoli-imperiumissa (1245–1370): Uskontojen kohtaaminen</i>	3
Marja Usvasalo	<i>Bysantin tutkimuksen seuran jäsenmatka Sisiliaan</i>	10
Irma Stenström	<i>Sisilian bysanttilaiset mosaiikit</i>	16

Toimitus/Redaktion:

Juho Wilskman: juho.wilskman(at)helsinki.fi

Taitto/Ombrytning

Vesa Vahtikari

Puheenjohtajan tervehdys

Hyvät Bysantin tutkimuksen seuran jäsenet,

Tämän *Skholionin* teemana on kulttuurien kohtaaminen ja ajallisesti liikutaan keskiajalla sekä nykyhetkessä. Keskiajalla kulttuurien kohtaaminen edellytti matkustamista ja mieleeni tuli miettiä, ketkä keskiajalla matkustivat. Ainakin kauppiaat, lähetit, sotilaat, uskonnon ammattilaiset, aateliset, veronkerääjät, taiteilijat, käsityöläiset, prostituoidut, kiertelevät laulajat, opiskelijat, oppineet, pyhiinvaeltajat, kulkurit ja kerjääjät olivat liikkeessä. Joukko on yllättävän suuri. Toisaalta esimerkiksi maanviljelijät matkustivat kyllä, mutta yleensä ainoastaan lähimpään markkinapaikkaan.

Useimmiten matkattiin jalan. Päivän matka kesti auringonnoususta sen laskuun ja kävelen se tarkoitti keskimäärin 25 kilometrin matkaa. Ammattikuriiri saattoi päästä 50 tai jopa 60 kilometrin päivämatkaan. Kengät olivat hentoja ja useimmiten matka taittui paljain jaloin. Hevosen päivämatka oli 60–100 kilometriä. Vesireittejä pitkin matka taittui myötävirtaan vuorokaudessa ja vastavirtaan sama matka saattoi viedä jopa kuukauden. Teiden kunto oli yleensä huono ja sen vuoksi kärryillä päästiin vain lyhyehköjä etappeja. Satuloitu hevonen, muuli tai aasi oli kätevä apu ainakin rikkaimmilla matkalaisilla.

Matkan aikana nukuttiin majataloissa tai hospitaaleissa, silloilla tai esimerkiksi maatiloilla. Joissakin maissa vieraanvaraisuuden tarjoaminen matkalaisille oli jopa pakollista. Rosvot, yllättävät maksut, hevosten väsähtäminen, sodat, sairaudet, onnettomuudet, sillan romahdukset, salama, merellä merirosvot tai haaksirikot saattoivat haitata matkalaisia. Näistä syistä matkalle lähtöön sisältyi aina ajatus siitä, että sieltä ei ehkä palata kotiin. Testamentit oli syytä laatia ennen matkaa. Jos matkalta kuitenkin selvisi kotiin, niin silloin saattoi olla varsin hyvässä kunnossa jalkalihakset vahvistuneina.

Dosentti Antti Ruotsalan mukana lukija pääsee seuraamaan läntisen kristikunnan kohtaamista mongoli-imperiumin kanssa. Kirjoittaja avaa seikkaperäisesti kummankin tahon näkökulmat ja auttaa ymmärtämään miksi kohtaamisissa helposti puhutaan toisten ohi.

Bysantin tutkimuksen seura järjesti matkan Sisiliaan lokakuussa. Sisilian historia on värikäs esimerkki kulttuurien kohtaamisesta. Kreikkalaiset, roomalaiset, gootit, Bysantin valtakunta, saraseenit, normannit, Aragonian valtakunta, Savoiji, Napoli ja muun muassa Sardinian kuningaskunta hallitsivat Sisiliää eri aikoina. Kaikista jäi jälkiä Sisilian kulttuuriin.

Matkalaisten kiinnostuksen kohteena oli erityisesti bysanttilainen Sisilia. Marja Usvasalon matkakertomus ja Irma Stenströmin taidehistoriallinen kirjoitus maalaavat lukijalle kuvin ja sanoin monipuolisesti rikkaan Sisilian.

Kaamoksesta huolimatta valoisin terveisin

Päivi Salmesvuori

Bysantin tutkimuksen seura Sällskapet för bysantinsk forskning

Tieteiden talo
Kirkkokatu 6
00170 Helsinki

Seuran johtokunta 2018

Kai Juntunen
Manna Satama
Vesa Vahtikari
Mirkka Koskimäki (siht.)
Marja Usvasalo (tal.hoit.)
Maijastina Kahlos (vpj.)
Päivi Salmesvuori (pj.)

Seura pyrkii kokoamaan yhteen sekä Bysantin tutkimuksen piirissä tai sitä sivuavilla aloilla työskentelevät tutkijat että kaikki alasta kiinnostuneet. Jäsenmaksu on 15 euroa, perhejäsenet 20 euroa, perustutkinto-opiskelijalta 7 euroa, yhteisöjäseniltä 35 euroa. Sen voi maksaa tilille FI57 1572 3000 0273 91, viitenumero 20187.

Yhteystiedot pyydetään jättämään joko postitse seuran postiosoitteeseen tai sähköisesti osoitteeseen [bts\(at\)pro.tsv.fi](mailto:bts(at)pro.tsv.fi)
Internet-sivut: www.protsv.fi/bts

Fransiskaaneja mongoli-imperiumissa (1245–1370): Uskontojen kohtaaminen

Antti Ruotsala

Mongolien valtakunnan alku on ajoitettavissa vuoteen 1206, jolloin Mongolian arojen mongolilaiset ja turkkilaiset heimot yhdistyivät valiten hallitsijakseen mongolien johtajan ja antoivat hänelle arvonimen Tšingis-kaani (k. 1227). Tšingis-kaanin ja hänen seuraajiensa johdolla, 70 vuodessa, mongolit perustivat maailmanhistorian laajimman mannerimperiumin, joka ulottui Siperiasta Intian rajoille ja Koreasta itäiseen Eurooppaan, Persiaan sekä syvälle arabimaihin. Eri muodoissaan se vaikutti satoja vuosia. Imperiumi yhdisti lukemattomia kulttuureja, uskontoja ja kansoja valtaisalla maantieteellisellä alueella yhden hallinnon alaisuuteen. Sitä piti koossa sotilaallinen voima, tehokas hallinto ja uskontojen kohtaamiseen liittyen erilaisten elämäntapojen sekä erityisesti eri uskontojen hyväksyntä.

Mongolit olivat kosketuksissa lähes kaikkien tunnettujen maailmanuskontojen kanssa. Itäisen kristinuskon suuntauksista he tunsivat erityisesti nestoriolaisuuden. Se oli Aasiassa vaikutusvaltaisin ja laajimmin levinnyt kirkkokunta ja oli harjoittanut lähetystyötä mongoliheimojen keskuudessa jo ennen Tšingis-kaanin valtaannousua. Näin hänkään ei ollut mitenkään tietämätön kristinuskosta tai oikeastaan kristittyjen Jumalan olemassaolosta.

Kaikki uskonnot olivat suurvaltakaudella mongolihallinnon suojeluksessa. Mongolien oma lakikoodeksi *jasa* sisälsi säädökset, joiden mukaan kaikkia niitä oli kunnioitettava, kohdeltava tasapuolisesti ja yhtäkään niistä ei saanut asettaa toisten yläpuolelle. Kaikenlainen uskontojen vastainen toiminta oli kielletty kuolemanrangaistuksen uhalla. Uskontokuntien papistot oli vapautettu monista yhteisöllisistä velvoitteista: esimerkiksi työvelvollisuudesta, asepalveluksesta ja yleensä veroista. Mongolien suhtautuminen uskontoihin perustui arojen elämäntapaan ja erityisesti heidän omaan, šamanistis-synkretistiseen luonnonuskontoonsa: koko maailma oli täynnä yliluonnollisia, jumalallisia voimia, joiden kanssa oli syytä olla hyvissä väleissä.

Mongolit eivät olleet kuitenkaan passiivisesti suvaitsevaisia. He tiesivät, kuinka olennaista imperiumin vakaudelle oli, että jokainen sai vapaasti harjoittaa omaa uskoaan. Samoin uskontokuntien eliitit taivutettiin hyväksymään mongolien hallinto niille suotujen privilegioiden avulla, sillä niiden tukea tarvittiin imperiumin hallinnon järjestämisessä. Edelleen kaikki uskontokunnat veloitettiin rukoilemaan suurkaanin ja hänen sukunsa puolesta. Kohtelemalla kaikkia uskontoja tasapuolisesti mongolit estivät jonkin niistä kehittymisen oman hallintonsa rinnalle kilpailevaksi voimaksi.

Ylhäällä Ludvig IX lähettää Vilhelm Rubrukin ja hänen kumppaninsa mongolien luo. Alhaalla veljet matkalla. Käsikirjoitus 1300-luvun alusta.

Läntiselle kristikunnalle ensimmäinen kohtaaminen mongolien kanssa, heidän hyökkäyksensä Unkariin, Puolaan, Määriin, Böömiin ja Balkanille vuosina 1241–1243, oli paitsi konkreettinen myös intellektuaalinen shokki. Joka tapauksessa mongoli-imperiumi yhdisti nyt Aasiaa sekä poisti esteitä Euroopan ja Aasian väliltä. Aluksi se avasi lännelle kulkutiet Mongoliaan, imperiumin pääkaupunkiin Karakorumiin, Kultaiseen Ordaan, Persian Ilkanaattiin ja myöhemmin mongolisen Yuan-dynastian Kiinaan sekä sieltä vielä eteläiseen Intiaan, Malabar-rannikolle ja Ceyloniin. Tämä oli eräänlaista esiglobalisaatiota.

Fransiskaanit ja heidän kirjoituksensa

Tässä uudessa maailmanpoliittisessa tilanteessa lännen valtaapitävät – paavit ja maalliset hallitsijat

– pyrkivät saamaan yhteydet mongoleihin: keitä he olivat, miten heidän kanssaan oli meneteltävä ja millainen oli heidän valtakuntansa? Tähän tarkoitukseen he hyödynsivät vastaperustettuja uusia sääntökuntia, mendikanteja eli fransiskaaneja ja dominikaaneja: paikasta toiseen liikkuvia veljiä, jotka edustivat senaikaista katolisen kirkon intellektuaalista eliittiä. Alkaen 1230-luvulta aina jesuiittojen ilmaantumiseen 1500-luvulla nämä kaksi sääntökuntaa pääsääntöisesti huolehtivat lähetystyöstä ja myös diplomatiasta läntisen kristikunnan ulkopuolella. Fransiskaaneilla oli pitkään päävastuu tästä kaikesta mongoli-imperiumissa. Toiminta-alueiden jakamisella katolinen kirkko esti kilpailutilanteen kehittymisen sääntökuntien välille.

Keskeisiä säilyneitä mendikanttilähteitä Mongoliasta ja Kiinasta, joihin keskityn, on 125 vuoden ajanjaksolta noin 20 kappaletta. Niistä neljä on laajaa monografiaa. Suurin osa on Kiinasta paavin kuuriaan lähetettyjä kirjeitä. Ne kaikki on kirjoitettu latinaksi, ja enemmistö niiden kirjoittajista oli alkuperältään italialaisia. Tekstit ovat jaettavissa kahteen ryhmään eli varhaisempiin, jotka koskevat imperiumin pohjoisosaa ja Mongoliaa (v. 1245-1260) sekä myöhempiin Kiinaan liittyviin (v. 1270–1370): kirjoittajina mm. Johannes de Plano Carpini (1247), Simon Saint-Quentinilainen (dom., 1248, Kaukasia), Vilhelm Rubruk (1255), Johannes Montecorvinolainen (1292/1293,1305,1306), Odoricus Pordenonelainen (1330) ja Johannes Marignolli (1351). Lisäksi on olemassa muutamia kauppiaiden selontekoja kuten Marcon Polon kansankielinen *Maailmankuvaus* (1298).

Nämä tekstit, ainoat läntiset silminnäkijän kuvaukset, välittävät runsaasti tietoa kristikunnan ulkopuolisista uskonnoista, niiden kulttipaikoista ja rituaaleista sekä kertovat myös kohtaamisista vieraiden uskontojen edustajien kanssa. Jotkut kuten Vilhelm Rubruk ja Johannes Marignolli raportoivat keskusteluistaan ja väittelyistäänkin heidän kanssaan.

Mainittakoon, että niissä käsitellään hyvin vähän Bysanttia. Sen kautta kuljettiin harvemmin ja vaikka olisi kuljettukin, mendikanttien päätehtävänä oli raportoida mongoli-imperiumista eikä kaikkien tuntemasta Bysantista ja vuosina 1204–1261 ns. Latinalaisen keisarikunnan hallussa pitämästä Konstantinopolista. Poikkeuksena oli Vilhelm Rubruk, joka kertoi ostaneensa Konstantinopolista orjapojan, pitäneensä Palmusunnuntaina 1253 saarnan Hagia Sofian kirkossa sekä keskustelleensa siellä hallinnon edustajien kanssa. Bysanttilaisilta kauppiailta mm. Krimillä Rubruk sai hyvää opastusta matkaansa varten.

Uskontojen kohtaaminen

Fransiskaani-imperiumissa kohtaamia uskontoja ja uskonsuuntauksia olivat ennen kaikkea mongolien oma perinteinen luonnonuskonto, islam, buddhalaisuus sekä idän kristillinen suuntaus nestoriolaisuus. Millaisin kriteerein fransiskaanit erottelivat eri uskontoja toisistaan? Millaista terminologiaa he käyttivät niitä kuvatessaan? Oliko heillä poliittisia tavoitteita

mongolihallitsijoiden suhteen? Kuinka he yleensäkin ajattelivat ja toimivat erilaisuuden edessä? Olivatko uskonnollis-kulttuuriset raja-aidat ylittävissä? Entä kuinka fransiskaanimainen maailmankatsamus (vokaatio/kutusumus), identiteetti (köyhyys ja Kristuksen seuraaminen) sekä lähetystyön menetelmät ilmenivät tässä kaikessa?

Ajanjakson ollessa näin pitkä, on selvää, että tapahtui muutosta. Esimerkiksi Vilhelm Rubrukin ja Johannes Marignollin taustat ja toimintaympäristöt erosivat toisistaan. Heidän maailmansa olivat jo erilaiset ja esimerkiksi Kiinaan lähteneet olivat huomattavasti paremmin valmistautuneita tehtäväänsä kuin heidän edeltäjänsä. Heitä oli koulutettu lähtökongregatiossaan muun muassa Krimin niemimaalla ja Armeniassa, he tiesivät tulevasta kohteestaan ja osasivat usein persiaa (farsia): Kiinan mongolihallinnon virallista kieltä ja tuolloisen imperiumin *lingua francaa*. Silti fransiskaanimien välillä eri aikakausina asenteissa ja työskentelyssä on ollut huomattavasti enemmän yhtäläisyyksiä kuin eroja.

Ensinnäkin jokainen yksittäinen fransiskaani oli mongoli-imperiumissa keskellä muutosprosessia, jota voidaan tarkastella kulttuurishokkina tai/ja siirtymäriittinä eri vaiheineen. Lähteistä on luettavissa miten uskonnollinen, optimistinen innostus muuttui usein pettymykseksi ja lähetystyöntekijän oli asennoituttava uudelleen tehtäväänsä. Vierasuskoisten käännättäminen oli hidasta, vaikeata ja turhauttavaa ja yleensä kääntyneet olivat ei-nestoriolaisia itäisiä kristittyjä, Kiinassa usein iranilaisia alaaneja ja turkinsukuisia onguutteja. Mongolien yläluokka näytti olevan uskonnollisesti välinpitämätöntä ja erityisesti kiinalaiset eivät olleen lainkaan kiinnostuneita kristinuskon sanomasta.

Fransiskaanit yrittivät lähetystyössään perustaa aina seurakuntia kirkkoineen. Aivan olennaista oli kastaminen, kasteen sakramentti. Yhä uudelleen lähteistä on luettavissa: kastoin 10 henkilöä, tuon viikon aikana kastoimme tuossa kaupungissa 400 henkeä jne. He saivat kuitenkin huomata pian, että kaste ei merkinnyt kastetulla välttämättä erityistä sitoutumista, vaan se otettiin vastaan pikemminkin rituaalisena kylpynä. Kiinalaisille myös kiinteät suku-/perhesiteet, yhteiset perinteet ja rituaalit olivat este kääntymykselle. Vaikeaa kiinankieltäkään ei opittu paria poikkeusta lukuun ottamatta. Ehkä siksi fransiskaanit eivät kerro juurikaan Kiinan perinteisistä uskonmuodoista kuten taolaisuudesta eivätkä varsinkaan kungfutselaisuudesta.

Merkittävä ero läntisen kristikunnan ja mongoli-imperiumin välillä oli, että jälkimmäisessä eri uskontokunnat ja uskonnolliset käsitykset kamppailivat keskenään. Yhdelläkään uskonnolla ei ollut sitä valta-asemaa, mikä kristinuskolla oli Euroopassa. Fransiskaanimien oli koko ajan kilpailtava muiden uskonuuntausten kanssa – erityisesti nestoriolaisten. Edelleen läntinen kristinuskon oli uusi ja marginaalinen ilmiö mongoli-imperiumissa, mikä merkitsi yhteisöjen (seurakuntien ja konventtien) pienuutta sekä uskonnon materiaalsen puolen kuten kirkkorakennuksien, reliikkien ja kirkollisten asujen sekä esineiden puutetta. Mongolit antoivat

Johannes Montecorvinolainen kiinalaisessa maisemassa. Kiinan lähetystyön 700-vuotisjuhlan kunniaksi julkaistu Vatikaanin postimerkki.

kuitenkin fransiskaaneille vapauden harjoittaa lähetystyötään, mutta lähetystyön kenttä erosi täysin siitä, mitä se oli Euroopassa tai sen pakanallisilla lähialueilla.

Tässä tilanteessa fransiskaanit hahmottivat uskontoja eri tavoin. Islamien kanssa ei ollut kohtaamista. Muslimit olivat vihollisia, jotka olivat kaiken lisäksi yleensä runsaslukuisia. Oli järkevintä pidättäytyä läheisestä tekemisestä heidän kanssaan. Nestoriolaiset olivat skismaattisereettisiä kilpailijoita, mutta myös tavallaan harvoja kaukaisia ystäviä. Tämän voi lukea Rubrukin matkakertomuksesta. Toisaalta Kiinassa, johon muodostui jo katolisia seurakuntia, vastakkainasettelu oli selkeä. Fransiskaanit, esimerkiksi Johannes Montecorvinolainen, eivät pitäneet nestoriolaisia missään arvossa. Näille taas lännen kristityt olivat vihattuja, ylimielisiä kiusankappaleita, jotka rekrytoivat omaan piiriinsä heidän jäseniään.

Fransiskaanit olivat kuitenkin ennen kaikkea *homines religiosi* (uskonnollisia ihmisiä), jotka olivat omistautuneet lähetystyölleen. Mutta he olivat myös erittäin hyvin koulutettuja. Monet heistä olivat opiskelleet yliopistoissa ja perehtyneet lähetystyöhön konventeissaan.

He jakoivat lännen yhteisen oppineen käsityksen ihmisyydestä ja luonnonoikeuden (*lex naturae*) moraalista periaatteista, jotka olivat Jumalan antamina yhteisiä koko ihmiskunnalle. Fransiskaani filosofi Roger Bacon totesi *Opus majus* -teoksessaan v. 1267: ”Unus est Deus et unum est genus humanum.” (= On vain yksi Jumala ja vain yksi ihmisen suku).

Myöhempiin aikoihin verrattavaa rasismia ei fransiskaaniien kirjoituksista ole löydettävissä. Ihmisten arvottamisessa näiden ulkoinen olemus (esim. ihonväri) ei näytä merkinneen heille yhtään mitään. Luonnollisesti fransiskaanit arvioivat vieraita uskontoja kristillisen arvomaailmansa sekä aikansa etnosentristen stereotyyppien kautta. Mongolien uskonto esimerkiksi sisälsi monoteistisia aineksia – näin tulkittiin Ikuisen Taivaan korkea asema mongolien jumalallisessa hierarkiassa. Edelleen buddhalaisia (ja myös hinduja) saatettiin arvostaa heidän askeettisten ”munkkiensa” vuoksi.

Fransiskaanit eivät olleet tietenkään uskonnollisesti suvaitsevaisia, mutta teksteissään he ovat selvästi herkkiä toisen osapuolen uskonnollisille tuntemuksille. Siitä kertoo jo heidän kykynsä kuvata tarkasti vieraita uskontoja ja niiden uskonkäytäntöjä, jotka olivat usein heille entuudestaan täysin tuntemattomia. He olivat myös kykeneviä kuuntelemaan, mitä toinen osapuoli sanoi, ja kirjoittivat sen tarkasti muistiin. Tämä oli tietenkin tärkeätä informaatiota sekä katoliselle kirkolle että tuleville lähetystyöntekijöille.

Epäilemättä fransiskaaniien keskeisin kriteeri, *differentia specifica*, niin yksittäisten ihmisten kuin ihmisyyhteisöjenkin luokittelulle oli uskonto eli kuinka lähellä he/ne olivat kristillisiä ihanteita. He olivat vakuuttuneita, että kristinuskon katolinen suuntaus oli ainoa oikea ja se ylitti kaikkien muiden uskontojen ilmenemismuodot. Ei-kristillisessä toiseudessaan vieraiden uskontojen edustajat olivat alempiarvoisia kuin kristityt – mutta sielun omaavina ihmisinä eivät missään muussa suhteessa. Siten kääntymällä kristityiksi heille avautui mahdollisuus tulla osaksi lännen kristittyjen yhteisöä *Corpus Christianiorumia*.

Kristityt mongolien suojeluksessa

Mongolihallinnon uskonnollista asennoitumista ja uskontopolitiikkaa kuvastaa heidän kirjeensä Ranskan kuninkaalle vuodelta 1248. Se kertoo mongolihallitsijoiden ja -hallinnon korkeasta sivistyksen tasosta ja siitä, kuinka tarkasti koordinoitua ympäristössä fransiskaanit lopulta imperiumissa toimivat – myös myöhemmin Kiinassa.

Vuonna 1248 Ranskan kuningas Ludvig IX lähti Pohjois-Afrikkaan suuntautuneelle ns. seitsemännelle ristiretkelle, mutta aluksi kuninkaallinen laivasto ankkuroitui Kyprokselle. Pysähdyttiin suunnittelemaan hyökkäystä ja odottamaan lisäjoukkoja. Yllättäen joulukuussa Nikosiaan saapui kaksi mongolien Persian armeijan komentajan Eldžigidein (etnisesti mongolin) lähettämää nestoriolaista lähettiä. Heillä oli mukanaan suurkaani Güyükin, Tšingis-kaanin

pojanpojan, nimissä persiaksi kirjoitettu kirje. Se käännettiin heti paikan päällä sekä latinaksi että ranskaksi, mikä osoittaa kuinka tärkeänä yhteydenottoa pidettiin. Koko latinankielinen kirje sisällytettiin Vincentius Beauvaislaisen maailmanhistoria-teokseen *Speculum historiale* (1250-luku) lähistoriallisena dokumenttina.

Siinä todetaan muun muassa: ”Kirjeissään maanpiirin kuningas on suurenmoisuudessaan ilmaissut, että jumalallisessa laissa ei erotella toisistaan latinalaisia, kreikkalaisia, armenialaisia, nestoriolaisia, jakobiitteja eikä niitä kaikkia, jotka palvovat ristiä. Meille he ovat kaikki yhtä. Siksi pyydämme, että suurenmoinen kuningas ei tekisi eroa heidän välilleen, vaan osoittaisi hurskauttaan ja laupeuttaan kaikille kristityille.”

Lopun kristillinen terminologia sekä eri kristinuskon suuntausten erottelu oli todennäköisesti nestoriolaisten virkamiesten muotoilemaa. Mongolit olivat omaksuneet syyrialaisperäisen aakkostonsa ja samalla luku- ja kirjoitustaitonsa nestoriolaisilta uiguureilta, jotka olivat tuohon aikaan korkeassa asemassa mongolihallinnossa. Nämä tiesivät hyvin, miten ristiretkeläiset suhtautuivat kristillisiin ”harhaoppeihin”. Suurkaanin jumalallinen laki ei sallinut tällaista vastakkainasettelua niiden välille jotka palvovat ristiä, sillä he kaikki olivat yhtä mongolihallinnon näkökulmasta. Tällaista asennoitumista edellytettiin myös Ranskan kuninkaalta.

On huomattava, että Suurkaanin ja Ranskan kuninkaan välillä ei vallinnut kuitenkaan tasa-arvo – edellinen on maanpiirin kuningas (*Rex terrae*) kun taas jälkimmäinen vain suurenmoinen (*Rex magnificus*). Sydänkeskiajalla lännellä ei ollut vielä poliittis-taloudellista saati sotilaallista ylivalta-asemaa Aasiassa. Lännen edustajat, myös fransiskaanit, olivat kristikunnan ulkopuolisissa kohtaamisissaan mongolien kanssa aina heikompi osapuoli.

Kirjoitus perustuu Bysantin tutkimuksen seuran vuosikokouksessa Tieteiden talolla Helsingissä 20.3.2018 pidettyyn esitelmään aihepiiristä, jota Ruotsala tutkii. Mongolien ja Euroopan välisistä suhteista kiinnostuneet voivat tutustua myös hänen väitöskirjaansa *Europeans and Mongols in the Middle of the Thirteenth Century: Encountering the Other* (2001) sekä hänen yhdessä Sami Janssonin kanssa tekemiinsä suomennoksiin Johannes de Plano Carpinin (2003) sekä Vilhelm Rubrukin (2010) matkakertomuksista.

“& in litteris suis Rex terrae augeatur magnificentia sua. Ita praecipue quod in lege Dei non sit differentia inter Latinum, & Graegum & Armenicum, Nestorinum & Jacobinum, & omnes qui adorant cruce[m]. Omnes enim sunt unum apud nos. Et sic petimus ut Rex magnificus non dividat inter ipsos, sed sit ejus pietas & clementia super omnes Christianos.”

Bysantin tutkimuksen seuran jäsenmatka Sisiliaan

Marja Usvasalo

Seuramme aktiivijäsen *FM Irma Stenström* on perehtynyt kreikkalaiseen ikonitaiteeseen. Tällä kertaa erityinen kiinnostuksen kohde on ollut bysanttilaisten mestarien koristelemat mosaiikkikirkot Sisilian pohjoisrannikolla, Palermossa, Monrealissa ja Cefalussa. Näihin loistaviin kohteisiin suuntautui syksyinen Bysantin tutkimuksen seuran jäsenmatka 13.–18.10.2018.

Ajankohta valikoitui sen mukaan, että pahin turistikausi olisi jo takanapäin ja sää meille pohjoisen ihmisille sopivan lämmin, mutta ei enää liian helteinen. Sään suhteen osuimmekin hyvään kohtaan, mutta turisteja oli kyllä edelleen rasittavan paljon. Sitä paitsi Palermon liikenne on hitaalle hämäläiselle kauhustus. Autot ja skootterit säntäilevät hillittömällä nopeudella, aivan kiinni toisissaan, kaistoista tai liikennevaloista juuri piittaamatta. Kun bussimme ajoi yksisuuntaisen kadun reunaan pantua kapeaa kaistaa ”väärrään suuntaan”, siitä tuntui seuraavan varma kolari. Eikö mitä, kuljettajamme ohjaili bussia taitavasti, joskin torvea vähän väliä tööttäillen.

Matkan järjestelyistä vastasi yhden naisen matkatoimisto *Tarja Rasila*, jolla on paljon kokemusta juuri Italiasta. Hän löysi meille sopivan hotellin Palermon keskustasta. Grand Hotel et des Palmes on hieman kulunut, vanha, mahtavalle Ventimiglia-suvulle kuulunut palatsi. Se on charmikas paikka, jonka salissa saimme aivan mahtavat aamiaiset. Erityisen runsas oli makeiden leivonnaisten tarjonta. Meitä vei bussillaan koko ajan sama kuljettaja, *Patrizio*, joka saapui aina etuajassa, oli avulias ja kertoili näkymistä, mutta vain italiaksi. Matkaseurueemme jäsen kirjailija *Liisa Mäntymies* harjoitteli italian kieltään ja kertoi Patriziolle Babbo Natalestä, joulupukista. Patrizion vaimo on intohimoinen Babblo Natalen ystävä ja pariskunta on nyt tulossa jouluksi Rovaniemelle oikeaa pukkiä tapaamaan. Matkassamme oli suomalainen opas, kääntäjä ja Helsingin yliopiston italiankielen opettaja *FM Elina Suolahti*. Hänen avustuksellaan me kieltä taitamattomat saimme käännöksen kaikesta mielenkiintoisesta.

Palermon nykyiset kulttuurikohteet

Ensimmäisen iltapäivän ohjelmassa oli kävelykierros kaupungilla. Tutustuimme paikalliseen konserttitalo Teatro Politeamaan ja oopperaan Teatro Massimoon.

Bysantin tutkimuksen seuran matkalaiset, opas Elina Suolahti edessä toinen vasemmalta.

Kuva: Marja Usvasalo.

Ooppera on Euroopan toiseksi suurin, heti Pariisin oopperan jälkeen. Se on jo rakennuksena tutustumisen arvoinen, mutta juuri tällä viikolla siellä esitettiin Verdin Rigolettoa, amerikkalaisen elokuvantekijän John Turturron ohjaamana. Näytökset olivat, kuten arvata saattaa, loppuunmyytyjä, mutta sitkeinä suomalaisina emme antaneet periksi, vaan juoksimme lippuluukulla moneen kertaan sillä tuloksella, että saimme loistopaikat viime hetken lipuilla. Esitys oli sanalla sanoen upea; lavastus ja puvustus olivat jokseenkin perinteiset, mutta solistit erinomaisia ja vanhan mahtitalon tunnelma kiehtova.

Pyhä Rosalia

Kaupungilla kulkiessamme törmäsimme joka puolella julisteisiin pyhästä Rosaliasta, Palermon suojeleluspyhimyksestä. Palermoa kohtasi vuosina 1575–1576 hirveä ruttoepidemia. Niihin pyydettiin apua viideltä neitsytpyhimykseltä sekä pyhiltä Roccolta ja Sebastianolta, mutta turhaan. Vuoden 1624 epidemia oli vieläkin pahempi. Silloin tuli avuksi Pellegrino-vuoren luolasta löydetty Palermossa keskiajalla eläneen erakko Rosalian luut. Koska tauti laantui heti, uskottiin hänellä olleen salaisia voimia, joiden ansiosta hänet julistettiin ainoaksi pyhäksi ruttoa

Euroopan toiseksi suurin oopperatalo Palermossa. Kuva: Marja Usvasalo.

vastaan. Tieto tästä kultista levisi nopeasti kautta Euroopan jesuiitta- ja fransiskaanimunkkien ansiosta. Hänestä tekivät maalauksia ja veistoksia ajan tunnetut taiteilijat, sellaiset kuin Anton Van Dyck, Pietro Novelli, Vincenzo La Barbera ja Mattia Preti. Tänä talvena pyhästä Rosaliasta on näyttely Palazzo Realessa.

Normannipalatsi Palazzo Reale ja Palatsikappeli Cappella Palatina

Seuraavana päivänä, sunnuntaina aloimme keskittyä pääasiaan, eli bysanttilaisella tyyllillä koristeltuihin mosaiikkikirkkoihin. Kuljimme läpi kaupungin kävelykatuja pitkin. Matkalle osui muun muassa Quatro Canti, aukio jonka neljässä kulmassa on suihkulähde patsaineen. Piipahdimme myös vieressä olevaan barokkikirkkoon, joka on pyhitetty Joseffille. Reitin varrella oli niin ikään Palermon Duomo. Sen seinät on pystytetty 1100-luvulla, mutta yksinkertainen, vaalea sisustus on 1800-luvulta. Kontrasti on melkoinen.

Päämäärämme oli Palazzo Realia ja sen sisälle rakennettu Cappella Palatina. 1100-luvun arabialais-normannikulttuuri on jättänyt muutamia loistavia monumentteja, joista ehkä parhaiten säilynyt ja kiinnostavin on juuri tämä rakennuskokonaisuus.

Normannit saapuivat Sisiliaan pohjoisesta 1000-luvulla. Pian tämä sotaisa joukko valloitti alueita Etelä-Italiasta ja Sisiliasta Roger ja Robert d'Hautevillen johdolla. He kukistivat vähitellen arabit, jotka olivat hallinneet Sisiliaa 800-luvulta lähtien. Mutta vasta Rogerin poika, kuninkaaksi vuonna 1130 kruunattu Roger II, aloitti suurisuuntaisen kirkkojen rakentamisen Palermossa ja Cefalùssa.

Roger II oli harvinaisen monipuolinen ja avarakatseinen kristitty hallitsija, joka yhdisti Eteläisen Italian alueet yhden hallinnon alle. Hän salli arabeille muslimiuskonnon harjoittamisen. Sekä läntinen että itäinen kristikunta ja juutalaiset elivät rinnakkain. Roger itse puhui latinaa, kreikkaa, arabiaa ja hepreaa.

Palermossa kuninkaallinen palatsi on rakennettu arabiakaisen linnoituksen päälle. Palatsin sisään Roger rakennutti Pietarille ja Paavalille pyhitetyn kappelin. Se vihittiin käyttöön vuonna 1143. Roger vertasi itseään Bysantin keisareihin ja hän käytti itsestään kreikkankielisissä teksteissä titteliä *basileus*. Hän haetutti kirkkojaan koristelemaan mosaiikkityön parhaita taitureita Konstantinopolista. Kultamosaiikit kattavat kirkossa kaikki seinät, pylväät ja kaaret. Vaikka mosaiikki on bysanttilaiselle koristelulle tyypillistä, on se tässä laajuudessa ainutlaatuista. Bysanttilaiset mestarit toivat taidon tullessaan, mutta myöhemmin myös paikalliset taiteilijat tekivät kuvia sekä Vanhan että Uuden testamentin kirjoituksista. Seinien alaosan valkeissa marmoreissa ja lattian mosaiikkikuvioissa näkyy myös islamilaisia piirteitä. Kirkkoa on syystä mainittu maailman kauneimmaksi.

Kappeli oli tarkoitettu vain kuninkaallisen perheen käyttöön. Syntyi sellainen vaikutelma, että se pätee tänäkin päivänä, kun jouduimme odottamaan kappeliin pääsyä siellä vietettyjen ristiäisten vuoksi. Ulos asteli harvinaisen hienosti pukeutunut ja komea perhe, isoisa vauvaa kantaen.

Monrealin katedraali

Monrealin katedraalia alkoi rakennuttaa Roger II:n pojanpoika William II v. 1174. Siitä tuli Sisilian kaikkein suurin mosaiikkikirkko. William II halusi irti Palermossa piispasta ja katsoi, että Monrealin kukkula n. 20 km Palermosta lounaaseen olisi sopiva paikka, myös Palermossa puolustuksen kannalta. Katedraalin viereen rakennettiin benediktiiniläisluostari. Mahtavalla kirkkorakennuksella haluttiin osoittaa kuninkaan ylivaltaa paaviin ja Palermossa piispaan nähden.

Kirkon koristelu on hyvin samankaltainen kuin kolmisenkymmentä vuotta aiemmin valmistuneessa palatsikappeliassa: Kristus Pantokrator (=kaikkivaltias) hallitsee *apsiksen* kupolia. Seiniä kiertävät Raamatun kertomukset. Mosaiikkien taidokkuutta on vaikea ymmärtää. Kuinka kivistä saadaan kankaan laskokset, kehon lihakset ja kasvojen ilmeet niin elävästi esiin?

Cefalùn katedraali

Lisää normannien mahtirakennuksia oli tulossa. Noin 70 km rannikkoa itään on Cefalùn kaupunki, joka nykyisin sijaitsee korkean vuoren juurella, meren rannalla. Se oli aikoinaan vuoren laella, mutta Roger II siirsi kaupungin nykyiselle paikalleen. Hän myös rakennutti komean kirkon, joka tuntuu kovin mahtipontiselta kaupungin kokoon nähden. Sanotaan, että Roger II rakennutti kirkon pelastuttuaan merihädästä Cefalùn edustalla. Sen rakentaminen aloitettiin vuonna 1131. Kirkon mosaiikkikoristelu noudattaa samoja periaatteita kuin aiemmatkin näkemämme normanni aikaiset kirkot: Kristus Pantokrator, kädessään avoin evankeliumikirja ja siinä teksti kreikaksi ja latinaksi Johanneksen evankeliumin kohdasta 8:12: ”Minä olen maailman valo. Se, joka seuraa minua, ei kulje pimeässä, vaan hän saa elämän valon”. Seiniä kiertävät raamatun kertomuskuvat ja taidokkaat ornamentit.

Martorana eli Amiraalin kirkko Palermossa

Vielä oli kokematta Amiraalin kirkko. Kirkon rakennutti Roger II:n amiraali Georgios Antiokialainen ja se valmistui v. 1143, eli samana vuonna kuin Palatsikappeli. Hän rakensi kirkon Marian kunniaksi. Nimi Martorana tulee sisilialaisesta ylhäisönaisesta, joka lahjoitti rahaa benediktiläisnunnille luostarin rakentamiseksi kirkon viereen.

Kirkon takaosassa on kaksi isoa mosaiikkiteosta. Toisessa Bysantin hovipukuun sonnustautuneen Rogerin kruunaa kuninkaaksi itse Kristus. Roger tosin on paljon pienempi verrattuna Kristukseen, arvoperspektiivin mukaisesti. Työn teettäjänä amiraali asetutti itsensä toiseen kuvaan. Hän on maassa makaava pieni hahmo rukoilemassa Marian siunausta. Tämä kirkko, kuten muutkin käyntikohteemme, on edelleen käytössä. Eräs meistä pääsi todistamaan kirkossa vietettyjä häitä.

Kaikki näkemämme hienot mosaiikkikirkot on rakennettu vain noin 40 vuoden sisällä. Ensimmäisenä Cefalù, joka aloitettiin v. 1131, sitten Palatsikappeli ja Amiraalikirkko, kaikki Roger II:n aikana ja viimeiseksi Monreal, William II:n aikana, joka valmistui v. 1174.

Nähtyämme kaikki nämä suurenmoiset taidearteet, jotka kuuluvat UNESCO:n maailmanperintöön, piti Irma Stenström vielä erittäin havainnollisen luennon hienoine kuva-aineistoinen hotellin tiloissa. Näin oli mosaiikkipaketti valmis.

Kreikan perintöä Segestassa ja muita nautintoja

Ajoimme bussilla noin tunnin matkan länteen ja pysähdyimme keskelle vihreää luontoa korkean kukkulan juurelle. Mäen laella seisoo doorilainen rauniotemppeli 5. vuosisadalta ennen ajanlaskun alkua. Sen pystyttivät ateenalaiset saarelle muuttajat pyrkiessään poliittiseen valtaan.

Adam ja Eva karkoitetaan paratiisista, Cappella Palatino. Kuva: Marja Usvasalo.

Pylväiköt ovat säilyneet jokseenkin ehjinä, vaikka katto on maailman tuulissa hävinnyt. Sitä pidetään Sisiliassa antiikin rakennustaiteen komeimpana säilyneenä rakennuksena. Kasvillisuus tempelin ympärillä on rehevää, kauempana näkyy viljapeltoja ja viinitarhoja, linnut laulavat, ilma tuoksuu. Olemme Trapanin maakunnassa, Sisilian viljavimmalla alueella.

Kuvataiteen ja arkkitehtuurin lisäksi nautimme koko matkan ajan mainioita Sisilian herkkuja viineineen. Söimme tuoretta kalaa, paljon vihannesruokia ja tietysti pastaa! Sisilialaiset ovat herättäneet henkiin vanhan viinikulttuurinsa ja kehittäneet paikallisista rypälelajeista erinomaisia, runsasaromisia viinejä. Maistoimme myös Marsala-viinejä. Ne ovat paikallisia valkoviinejä, väkevällä viinalla terästettynä. Päätösillallisella ravintolan viereisessä pöydässä vietettiin neljä vuotiaan tytön syntymäpäiviä. Mekin osallistuimme onnittelulauluun, noin puolen yön aikoihin.

Matkan tarkoitus oli hyvin fokuoitu ja ohjelma laadittu sen mukaan. Sisiliassa on valtavasti eri aikakausien kulttuurikerrostumia, eikä niihin kaikkiin yhdellä reissulla olisi ehtinyt millään tutustua. Matkasta jäi halu nähdä ja kokea lisää.

Sisilian bysanttilaiset mosaiikit

Irma Stenström

Aluksi

Bysantin tutkimuksen seuran matkalla 13.–18.10.2018 osallistujien ohjelmaan kuului tutustuminen Palermon, Monrealen ja Cefalùn normannikuninkaiden rakennuttamiin kirkkoihin ja niissä oleviin bysanttilaista tyyliä noudattaviin mosaiikkeihin. Juuri niissä bysanttilaisuus saa parhaimman ilmiänsä Sisiliassa. Valitsemalla Bysantissa huippuunsa kehitetyn taidemuodon normannikuninkaat samaistuivat Bysantin keisareihin. Saadakseen parhaan mahdollisen käsityötaidon käyttöönsä he kutsuivat mosaiikkimestareita Konstantinopolista ja sen lähiympäristöstä Sisiliaan. Nämä puolestaan opettivat taitonsa paikallisille mestareille ja käsityöläisille, jotka jatkoivat perinnettä. Normannikuninkaat eivät olleet ollenkaan tarkkoja dogmien ja kaanoneiden suhteen, vaan kuvasommitelmista syntyi paikallisia muunnelmia.

Tutustumiskohteemme olivat: Palermossa Normannipalatsi ja sen sisällä oleva Palatsikappeli sekä Amiraalinkirkko, Monrealen katedraali ja Cefalùn katedraali. Materiaalin laajuuden takia esittelen kustakin kohteesta pääpiirteittäin arkkitehtuuria ja kuvaohjelmaa.

Palermon normannipalatsi

Palatsi sijaitsee Voitonaukion (Piazza della Vittoria) edustalla ja sen pääsisäänkäynti on Itsenäisyysaukiolla (Piazza Indipendenza). Vuodesta 1947 lähtien rakennus on ollut Sisilian paikallisparlamentin istuntopaikkana. Sen alkuvaiheista tiedetään varsin vähän, mutta on todennäköistä, että kaupungin valloittaneet arabit rakensivat sen hallintopalatsikseen 800-luvun aikana. Arabialainen ja bysanttilainen arkkitehtuuri on havaittavissa edelleen joissakin rakenteissa. Vallattuaan Palermon normannit tekivät muutoksia rakennukseen ja siitä tehtiin normannihallitsijoiden asuinpalatsi. Siihen rakennettiin useita torneja suojaamaan itse palatsia sekä myös kaupunkia. Nykyään vain yksi torneista on säilynyt koskemattomana.

Palatsi muodostuu arkkitehtonisesti erilaisista ja eri aikoina rakennetuista osista. Kuninkaalliset tilat sijaitsevat ylimmissä kerroksissa. Huoneille on annettu nimet niissä olevien koristeiden, maalausten tai jonkin materiaalin perusteella. Niitä ovat: Herakleen halli (toimii nykyään yhtenä istuntosalina), varakuninkaan huone, Tuulien huone, Keltainen huone eli vastaanottosali, Punainen huone (se oli verhottu punaisella damastilla), Kiinalainen huone (siellä on kiinalaistyyllisiä maalauksia) ja pompejilainen huone. Se on ollut Bourbon-sukuisen Mary Carolinen yksityinen makuuhuone.

Huomattavin näistä tiloista on se, jota kutsutaan Rogerin huoneeksi. Se on todennäköisesti valmistunut vasta Roger II:n (Sisilian kuninkaana 1130–1154) pojan William I:n aikana (kuninkaana 1154–1166). Huoneen mosaiikkiaiheet ovat täysin maallisia ja peräisin itämaisestä ja islamilaisesta taiteesta. Kulta kimmeltää mosaiikkien taustalla. Harvinaiset kasvit ja kotieläimet sekä eksoottiset eläimet on sijoitettu maalliseen paratiisimaiseen puutarhaan. Jousimiehet väijyvät puiden taakse piiloutuneita eläimiä ja lehvistön suojassa olevia lintuja. Puita on siellä kaikkia lajeja.

Eläimistä pidetään tärkeinä niitä, jotka symboloivat voimaa. Hauteville-suku oli valinnut leijonan kuningaskuntansa symboliksi. Keskenään taistelevat eläimet leijonat ja gepardit on sijoitettu jonkin eksoottisen puun molemmille puolille symmetrisesti. Kauriskin löytyy näistä mosaiikeista. Se on taas kristillinen sielun symboli. Lintujen joukossa on haikaroita, hanhia ja riikinkukkoja (symboloivat sielun kuolemattomuutta). Kattomosaiikin medaljonkeihin on sijoitettu leijonia (kuninkuuden symboli), aarnikotkia (ikuisuuden symboli) ja kotkia (keisarillisen vallan symboli). Valkoiset mosaiikkikoristeiset marmorilevyt peittävät seinien alaosa. Normannipalatsin ulkopuolella on sijainnut kuninkaallinen puutarha, jossa olisi ollut eksoottisia eläimiä ja kasveja. Sen oletetaan vaikuttaneen tämän huoneen koristeluun.

Palatsikappeli

Kappeli sijaitsee palatsin sisällä sen ensimmäisessä kerroksessa. Roger II aloitti rakennustyöt v. 1132 ja vuoteen 1140 mennessä se oli valmis. Se omistettiin Pietarille ja oli tarkoitettu vain hovin käyttöön. Pohjakaavaltaan kappeli on kolmilaivainen basilika. Pylväikkörivistössä kummallakin puolella päälaiavaa on viisi pylvästä, joissa on korinttolainen kapiteeli. Geometrisin kuvioin koristeltu mosaiikkilattia on tehty porfyryri- ja serpentiinikivistä sekä graniitista. Keskilaiavaa kattava puinen katto edustaa taas islamilaista arkkitehtuuria. Siinä on vieri vieressä pieniä syvennyksiä, jotka muodostavat solumaisen rakenteen. Siitä käytetään arabiankielistä nimitystä *muqarna*. Kahden kahdeksansakaraisen kasettitähden sisällä on piirroksia ja kuufilaista kirjoitusta. Niissä toivotetaan hallitsijalle menestystä, vaurautta, rikkautta ja pitkää elämää. Puiset kattoparrut, joihin on maalattu pyhiä, kattavat sivulaivoja. Seinien alaosa on valkoista mosaiikein koristeltua marmoria kuten Rogerin huoneessa.

Mosaiikkikoristelu on toteutettu kultapohjalle. Kuvia on 134 ja niissä on 110 yksittäistä hahmoa ja medaljongeissa heitä on 131. Seinien alaosat ovat valkoista marmoria ja niissä on geometrisia mosaiikkikuvioita. On todennäköistä, että Roger II on yhdessä lähimpien neuvonantajien kanssa suunnitellut kuvaohjelman. Vuoteen 1140 mennessä alttarialueen mosaiikit olivat jo valmiita ja vuonna 1143 ne olivat valmiita kupolissa ja sen rummussa. Profettojen rintakuvat tehtiin myöhemmin. Mosaiikkiohjelma ei ollut kokonaan valmis Roger

Palatsikappelin apsisaluetta. Lähde: Wikipedia.

II:n kuollessa, vaan sitä jatkettiin hänen poikansa William I:n ja tämän pojan William II:n aikana (kuninkaana 1166–1189).

Kristus Pantokrator on esitetty kattokupoliin oikea käsi siunauseleessä ja vasemman käsivarren suojassa on suljettu evankeliumikirja. Kreikankielinen mustilla kirjaimilla kirjoitettu teksti kiertää Kristusta: Suomennettuna se kuuluu: ”Taivas on minun valtaistuimeni ja maa jalkojeni astinlauta, sanoo Herra Pantokrator.” Kahdeksan enkeliä, joista neljä on arkkieneliä, kiertää Kristusta uloimmalla kehällä. Kahdella arkkiengelillä on bysanttilainen hovipuku ja kahdella sotilasasu. Heillä on toisessa kädessään labarum ja toisessa pyöreä kiekko. Neljällä muulla enkelillä on yllään kitoni ja himation sekä kädessään matkasauva. Johannes Kastaja, Salomon, Sakaria ja David sekä evankelistat on kuvattu kupolin rumpuun ja pendetiiveihin.

Kristus Pantokrator on kuvattu myös keskiapsiksen puolipyöreään yläosaan puolivartalokuvana käsivarret ojennettuna sivuille. Siinä hänet on esitetty bysanttilaisen ikonografian mukaan maailmankaikkeuden Herrana ja Ylimpänä Lunastajana. Hän tekee siunauseleen oikealla kädellään ja pitää vasemmassa kädessään avointa evankeliumikirjaa, jonka teksti on Johanneksen evankeliumista (8:12): ”Minä olen maailman valo. Se, joka seuraa minua, ei kulje pimeässä, vaan saa elämän valon.” Teksti on kirjoitettu kirjan toiselle sivulle kreikaksi ja

toiselle latinaksi. Arkkienkelit Mikael ja Gabriel on kuvattu kahden kaaren muodostaman alueen sisään Kristuksen kummallekin puolelle.

Valmistettu Valtaistuin -aihe on arkkienkeliä keskellä suoraan Kristuksen yläpuolella. Kristus Pantokratorin alapuolella olevassa henkilöryhmässä Maria istuu keskellä selkänojattomalla valtaistuimella Magdalan Maria (kädessä voideastia) ja apostoli Pietari hänen toisella puolellaan ja Johannes Edelläkävijä sekä pyhä Jaakob piispanasussa toisella puolella. Perinteen mukaisesti Neitsyt Marian Ilmestys-aihe on esitetty keskimmäisen apsiksen yläreunaan sen kummallekin puolelle.

Vanhan testamentin aiheet on sijoitettu keskilaivan vasemmalle puolelle ja ne ajoitetaan vuosien 1154 (Roger II:n kuolinvuosi) ja 1166 (William I:n kuolinvuosi) välille. Ne alkavat maailmanluomisesta ja päättyvät Jaakobin tarinaan.

Kokovartalokuvana esitetty Tiennäyttävä-Jumalanäiti lapsi sylissään on esitetty Pietarin yläpuolelle vasemmanpuoleiseen apsiukseen (omistettu Pietarille). Paavali on taas esitetty oikeanpuoleiseen apsiukseen. Kristuksen syntymäaihe on hänen yläpuolellaan. Siitä Kristuksen lapsuutta kuvaavat aiheet jatkuvat pitkin oikeaa sivuseinää – Joosefin uni ja Pako Egyptiin. Kristuksen elämää kuvaavat aiheet ovat lapsuusaiheiden alapuolella: Kristuksen kaste, Kristuksen kirkastus, Lasaruksen herättäminen; Ratsastus Jerusalemiin. Dodekaorton-aiheet on kuvattu pohjois- ja eteläholvien kaarien kohdalle sekä etelä- ja pohjoisseinien poikkilaivojen kohdalle. Paavalin ja Pietarin elämää kuvaavat kohtaukset on sijoitettu sivulaivojen seiniin, Paavalin oikeanpuoleiseen seinään ja Pietarin vasempaan. Edellä mainitut kuva-aiheet ajoitetaan vuosien 1166 (William I:n kuolinvuosi) ja 1189 (William II:n kuolinvuosi) välille.

Kuninkaan valtaistuin on sijainnut tasanteella, joka on sisäänkäynnin viereisellä seinällä vastapäätä apsisaluetta. Sitä koristaa nykyään mosaiikkisommitelma, joka on tehty 1400-luvulla Aragon-sukuisten hallitsijoiden aikana. Sen yläpuolella olevaan ikonografisesti bysanttilaiseen mosaiikkiin on kuvattu keskellä valtaistuimella istuva Kristus Pantokrator, jonka oikea käsi on siunauseleessä ja vasemman polven päällä suljettu evankeliumikirja. Pyhä Pietari on toisella puolella ja pyhä Paavali toisella. Kunnioitavassa asennossa oleva arkkienkeli on mosaiikkisommitelman kummassakin yläkulmassa.

Amiraalinkirkko

Sisilian mosaiikein koristelluista kirkkoista Amiraalinkirkossa bysanttilaisen mosaiikkityylin vaikutukset ovat kaikkein näkyvimpiä. Tämä kirkko tunnetaan myös nimellä Martorana. Rakennuttaja on Roger II:n amiraali Georgios Antiokialainen. Kirkko oli melkein valmis jo vuonna 1143, mutta rakennustöitä jatkettiin aina vuoteen 1151 saakka. Kirkko sijaitsee kohdassa, missä Pretoria-aukio yhdistyy Bellini-aukioon. Siinä seisoo kirkon majesteettinen kellotorni.

Nykyään kirkko kuuluu Italian albanilaiselle katoliselle kirkolle. Palvelukset pidetään siellä edelleen bysanttilaisen kaavan mukaan kreikan kielellä.

Georgios Antiokialainen omisti kirkkonsa Jumalansynnyttäjälle, joka oli häntä suojellut niin monien merellä vietettyjen vuosien aikana. Pergamentille kirjoitettua (kreikaksi ja arabiaksi) kirkon perustamisasiakirjaa säilytetään Palatsikappelin arkistossa. Siinä amiraali ylistää Jumalaa: ”... Koska Jumalanäiti on suonut hänelle niin huomattavaa armoa ja suosiota, hän amiraali vaatimattomana ja nöyränä haluaa pystyttää temppelin tälle korvauksena monista lahjoista... ja sanoo nähneensä vaivaa ja huolta sen rakentamisessa ja kaunistamisessa”. Arabiankielinen teksti alkaa Allahin ylistyksellä. Allekirjoitus on kreikaksi: ”Minä arkonttien arkontti, amiraali Georgios täten allekirjoitan.”

Alun perin kirkko rakennettiin pohjakaavaltaan tasavartiseksi ristikirkoksi, jonka keskellä oli neljän pylvään tukema kupoli. Kupolin rumpu on monikulmainen. Kolme apsisista suuntautuu itään bysanttilaisen tradition mukaan. Se on tyypillinen keskikauden bysanttilainen rakennus ja vastaa malliltaan Komnenus-suvun aikana rakennettuja kirkkoja. Nykyään kirkko muistuttaa pohjakaavaltaan kolmilaivaista basilikakirkkoa, sillä benediktiiniläismunkit muuttivat sitä monella tavoin ja suurensivat sitä länttä kohti. Alkuperäinen mosaiikkikoristelu on säilynyt miltei koskemattomana muutoksista huolimatta ja kuvia on kaikkiaan 69.

Sisään tultaessa huomio kiinnittyy kahteen muotokuvapaneeliin. Georgios Antiokialainen on kuvattu vasemmalle seinälle. Hänet on esitetty Marian jalkojen juuressa rukousasennossa kädet eteen ojennettuina. Amiraali on esitetty pienennetyssä mittakaavassa (arvoperspektiivi). Jumalansynnyttäjällä on vasemmassa kädessään avoin kirjakäärö, johon on mustilla kirjaimilla kirjoitettu kreikankielinen teksti, jossa Maria pyytää Poikaansa suojelemaan Georgiosta, joka rakensi hänen talonsa perustuksista lähtien. Lisäksi Maria pyytää Poikaansa suojelemaan amiraalia ja hänen kansaansa haitoilta ja antamaan tämän synnit anteeksi.

Amiraalin yläpuolella on mustin kirjaimin kirjoitettu kreikankielinen teksti: ”Palvelijasi amiraali Georgioksen rukous.” Kun tämä mosaiikki siirrettiin alkuperäiseltä paikaltaan, syntyi siinä vaurioita. Amiraalin alaruumiista on osa jäänyt pois. Kasvojen ja käsien sanotaan olevan alkuperäiset. Mosaiikin oikeaan yläkulmaan on kuvattu Kristus, joka tulee esiin taivaankaaren neljänneksestä tehden siunauseleen oikealla kädellään ja pitäen vasemmassa on suljettua kirjakääröä. Mosaiikki, jossa Kristus kruunaa Roger II:n, on oikeanpuoleisella seinällä. Kuningas on ominut Bysantissa käytetyn tavan saada Kristuksen kädestä hallitsijalle kuuluva kruunaus. Roger II on tässä mosaiikissa kuin Bysantin keisari hovipuvussa. Kuninkaan yläpuolelle on kuitenkin kirjoitettu kreikaksi mustilla kirjaimilla ROGERIOS REX. Hän on siis lännen kuningas, ei idän keisari.

Kristus Pantokrator on esitetty kattokupolissa kokovartalokuvana istumassa valtaistuimella oikea käsi siunauseleessä ja vasenta polvea vasten on suljettu evankeliumikirja.

Hänet on kuvattu maailman hallitsijana, jonka jalkojen alla on maapallo. Kristusta kiertävään nauhaan on kirjoitettu kreikaksi jae Johanneksen evankeliumista (8:12). Neljä arkkienkeliä kiertää uloimpaa kehää ja heidät on esitetty kunnioittavassa asennessa kädet viitan peitossa. Kahdeksan profeettaa on esitetty kokovartalokuvina kukin yhdelle puolelle kupolin rumpua. Evankelistat on kuvattu toiselle puolelle istumassa ja kirjoittamassa tekstejään. Marian vanhemmat Anna ja Joakim on kuvattu sivuupsiksiin, Joakim vasemmalle ja Anna oikealle. Kussakin neljässä kantavassa kaaressa (sisäpinnalla) on seitsemän ympyrää, joissa on pyhän rintakuva. Niitä on yhteensä 28. Niiden neljän kaaren, jotka yhdistävät kirkon etelä- ja pohjoisseinän neljä pylvästä, sisäpinnalla on neljä muuta medaljonkia pyhineen.

Kun kirkko on omistettu Jumalanäidille, sen kuvaohjelmaan kuuluu neljä hänen elämänsä tärkeää tapahtumaa. Marian Ilmestys on kuvattu kupolin alapuolella olevaan läntiseen poikittaiskaareen. Kristuksen syntymäaihe sijaitsee eteläpuolella keskilaivan yläpuolella olevassa holvissa ja sen toisella puolella on Jumalansynnyttäjän kuolemanuheen nukkumista esittävä mosaiikki. Kristuksen temppeleihin viemistä kuvaava mosaiikki on taas kupolin alapuolella olevassa itäisessä poikittaiskaaressa.

Mosaiikkisarjat jatkuvat kupolista alaspäin kaariin ja holveihin. Apostolit on esitetty pareittain eri puolilla kirkkoa. Pyhiä on myös rintakuvina medaljongeissa ikkunoiden kummallakin puolella. Toisinaan heidät on esitetty kokovartalokuvina. Arkkienkelit Mikael ja Gabriel on esitetty bysanttilaisissa hovipuvuissa itäholviin.

Mosaiikit on ajoitettu vuosien 1143 ja 1151 väliselle ajalle. Ajoitus perustuu tutkijoiden esittämään olettamukseen siitä, että ne näyttävät olevan samanlaisia kuin Palatsikappelin mosaiikit, tosin vain pienemmässä mittakaavassa esitettyjä. Todennäköisesti Georgios Antiokialainen oli kutsunut mosaiikintekijöitä Bysantista, jos ei ihan Konstantinopolista, niin ainakin sen lähistöltä.

Muslimikronikoitsija Ibn Giubar kirjoitti hurmaantuneen kuvauksen Amiraalikirkon loisteliaasta koristelusta vuonna 1185 ollessaan läpikulkumatkalla Palermossa. Hän mainitsee amiraalin kuluttaneen kirkkonsa koristeluun samansuuruisen rahasumman kuin kuningas oli käyttänyt palatsikappeliinsa. Kaikki, mitä hän näki kirkossa, oli kunnioitusta herättävää, mutta myös jotenkin pelottavaa.

Monrealen katedraali

Monreale kasvoi Palermon ulkopuolelle vuorten rinteille William II alkaessa rakentaa suurta kirkkoaan, jonka koristamiseen hän käytti suunnattoman suuren rahasumman. Se on omistettu Madonnalle ja se tunnetaan myös nimellä Santa Maria la Nuova. Se on viimeinen ja suurin Sisiliaan rakennetuista normannikirkkoista. Rakentaminen lienee alkanut vuonna 1172. Ja on

todennäköistä, luostari ja kuninkaallinen palatsi olivat rakenteilla jo 1174. William II:n kuollessa katedraali ei ollut vielä valmis, vaan sen rakentaminen jatkui hänen seuraajansa Tancredin aikana vuoteen 1194 saakka.

Toisaalta alueen valinta tuntuu oudolta, sillä Monrealella oli tuolloin huono maine. Sisilialaisen sananlaskun mukaan *”Monreale on kaupunki, jossa ei ole mitään miellyttävää – siellä joko sataa tai tuuli puhaltaa tai kellot kertovat kuolemasta”*. Kirkon paikaksi valittiin kohta, jossa oli aiemmin sijainnut pyhälle Kyriakille omistettu kirkko. William II perusteli kirkon rakentamiseen käyttämäänsä rahasummaa unella, jonka hän oli nähnyt nukahdettuaan korkkitammen alle metsästysretken aikana. Siinä Madonna oli ilmestynyt hänelle ja sanonut kuninkaan löytävän suuren aarteen puun alta. Se pitäisi sitten käyttää Madonnalle omistetun kirkon rakentamiseen. On arvioitu, että kirkon mosaiikkeihin käytettiin 2 200 kiloa puhdasta kultaa.

Kirkon arkkitehtuurissa on sekä läntisiä että bysanttilaisia piirteitä. Kaksi tornia jäsentää läntistä fasadia. Samanlaiset tornit ovat myös Cefalùn katedraalissa. Sellaiset tornit ovat tyypillisiä normanniarkkitehtuurissa. Kirkkoon johtaa kaksi ovea. Kaiverretut marmorinauhut ja mosaiikit kiertävät pronssista pääovea. Siinä on 42 laattaa, joihin on kuvattu aiheita Vanhasta ja Uudesta testamentista alkaen maailmanluomisesta Kristukseen saakka. Bonanno Pisano on kaivertanut pronssilaatat vuonna 1186. Pohjoisovessa olevat pronssilaatat ovat taiteellisesti vaatimattomampia ja niiden tekijä on ollut Barisano da Trani. Pohjoisovi ajoitetaan vuosien 1186 ja 1190 väliselle ajalle ja siinä on 28 laattaa. Niihin on kuvattu kristillisiä aiheita, pyhimyksiä sekä mytologisia että symbolisia kohtauksia. Kirkon vihkimistilaisuus pidettiin vasta vuonna 1267 eli oli ehtinyt kuluu melkein sata vuotta siitä, kun rakentaminen oli aloitettu.

Pohjakaavaltaan kirkko on kolmilaivainen basilika. Laivoja erottavassa pylväikössä on kummallakin puolella 18 pylvästä, joista yksi on vihreätä marmoria ja muut graniittia. Kapiteelit ovat joko korinttolaisia tai compositio-kapiteeleja. Halkaisijaltaan suurimmat pylvääät on asetettu keskelle pylväsrivistöä, ja siten ne luovat perspektiivivaikutelman. Päälaiva on kolme kertaa leveämpi kuin sivulaiva. Rogerin huoneen ja Palatsikappelin tavoin täälläkin valkoiset mosaiikkikoristeiset marmorilevyt peittävät seinien alaosan. Mosaiikit peittävät kauttaaltaan koko kirkon. Niiden yhteenlaskettu pinta-ala on n. 6 039 m².

Vanhan testamentin aiheet maailmanluomisesta Jaakobin tarinaan asti on kuvattu päälaivan kohdalle. Kristuksen elämä on esitetty poikki- ja sivulaivoihin. Apostolien Pietarin ja Paavalin elämä on kuvattu sivuapsiksiin. Kristus Pantokrator, Maria, pyhät, papit ja enkelit ovat saaneet paikkansa pääapsiksessa ja sen sivuseinillä. William II on kuvattu kahteen kertaan kirkkonsa seinillä. Toisessa Kristus kruunaa hänet ja toisessa kuningas esittelee kirkkonsa mallin Marialle. Kuninkaalla on kummassakin kuvassa yllään bysanttilainen hovipuku. Tekstit ovat

tällä kertaa latinaksi. On todennäköistä, että William II on laatinut kuvaohjelman yhdessä neuvonantajijensa kanssa.

Kristus Pantokrator on esitetty keskimmäisen apsiuksen puolipyöreään yläosaan samalla tavoin kuin Palermon Palatsikappelissa oikea käsi siunauseleessä ja vasemmassa avoin evankeliumikirja, jonka toisella sivulla on ote Johanneksen evankeliumista (8:12) kreikaksi ja toisella latinaksi. Valmistettu Valtaistuin -aihe on Kristuksen yläpuolella seuraavassa kaaressa.

William II esittelee kirkkonsa Jumalanäidille. Lähde: Wikipedia.

Kuusisiipiset ovat sen kummallakin puolella. Neitsyt Marian Ilmestys on edellä mainitun kaaren yläpuolella. Kristus Pantokratorin alapuolella olevassa kuvanauhassa Maria istuu keskellä valtaistuimella lapsi sylissään. Marialla on kreikaksi kirjoitettu epiteetti ”Kaikkein puhtain”. Arkkienkeli Mikael, apostoli Pietari ja Jaakob ovat Jumalanäidin toisella puolella ja arkkienkeli Gabriel, apostolit Paavali ja Andreas toisella puolella. Henkilögalleria jatkuu sivuseinille ja alas pitkin apsista. Arkkienkelit Mikael ja Gabriel sijoitettuna keskiapsiuksen kaaria ympäröivän seinän yläosaan täydentävät alueen teologisen viestin ja sisällön. Heidät on kuvattu kokovartalokuvina kunnioittavassa asennossa kädet eteenpäin ojennettuina.

Kuvaohjelmaa täydentäviä hahmoja on lukuisia kaikkialla kirkossa: enkeleitä, apostoleja, pyhiä, piispoja, evankelijoita, kirkonopettajia ja kirkkoisia, marttyyreita, erakoita, diakoneita, profeettoja, Vanhan testamentin henkilöitä. Heidät on esitetty kokovartalokuvina apsisalueelle. Rintakuvina medaljonkien sisälle esitetyt henkilöhahmot on sijoitettu kaarien sisäpinnoille ja katon alapuolelle keskilaivan kummallekin puolelle.

Monrealen katedraalin mosaiikkeja tarkasteltaessa on kiinnitetty huomiota kuvallisen materiaalin suureen määrään ja sommittelun tarkkaan suunnitteluun. Aiheissa on monia yksityiskohtia. Hahmojen ja taustan välillä vallitsee tasapaino. Tutkijat ovat verranneet keskenään Monrealen ja bysanttilaisen maailman mosaiikkeja. Joissakin kuvasykleissä on selvästi bysanttilaisia piirteitä, toisissa taas on enemmän roomalaisia tai venetsialaisia vaikutteita. Vertailukohtia on löytynyt niin Makedoniasta kuin Bysantin aikaisen Venäjän taiteesta. Kuva-aiheiden ekspressiivistä dynamismia ei voi pitää vain puhtaasti paikallisena tuotteena, vaan sen tekemiseen on osallistunut mosaiikkimestareita, jotka ovat jo jonkin aikaa olleet Sisiliassa ja tuoneet mukanaan oman alueensa viimeisempiä taideuutuuksia.

Cefalùn katedraali

Perimätiedon mukaan kuningas Roger II rakennutti katedraalinsa kiitokseksi Madonnalle pelastuttuaan myrskystä Cefalùn edustalla. Kirkko sijaitsee tasanteella, jonne johtavat portaat alhaalta aukiolta. Kallio, josta kaupunki on saanut nimensä, on taustalla. Rakentaminen aloitettiin 1131. Fasadin kaksi tornia antavat toisaalta lumoavan ja toisaalta pelottavan vaikutelman. Kirkko vaikuttaa oikeastaan linnoitukselta. Hieman kauempaa katsottuna tornit näyttävät lähestyvän toisiaan ja luovat siten optisen harhakuvan. Katedraalin kupoli edustaa bysanttilaista rakennustyyliä ja länsimaiset piirteet näkyvät poikkilaivassa. Sitä tutkittaessa on päädytty siihen, että poikkilaivan alue on pohjoisesta tulleiden rakennusmiesten tekemä ja pää- sekä sivulaivat ovat taas paikallisten rakennusmiesten työn tulosta. Bysanttilainen perinne näkyy kolmessa itään suuntautuvassa apsiiksessa. Kukin niistä vastaa yhtä laivaa ja on merkitty kookkailla pylväillä, joiden kapiteeleissa on erilaisia hahmoja.

Sisään tultaessa huomio kiintyy apsiksen mosaiikkikoristeluun. Sen juhluvuutta korostaa se seikka, että kirkon muut seinät ovat vailla mosaiikkeja. Apsismosaiikkien sanotaan olevan paras esimerkki 1100-luvun konstantinopolilaisesta korkealaatuisesta mosaiikkityylistä. Koristelu valmistui suhteellisen lyhyessä ajassa, sillä Kristus Pantokrator ja apsiksen kaaressa olevat mosaiikit olivat valmiita 1148 ja muut osat heti tuon vuoden jälkeen. Tekijät ovat todennäköisesti tulleet Konstantinopolista. Roger II:n tiedetään tuottaneen mosaiikintaitajia Konstantinopolista. Lisäksi on mahdollista, että samat mestarit ja käsityöläiset olisivat työskennelleet myös Palermossa ja sitten myöhemmin Monrealessa.

Kristus Pantokrator on kuvattu apsiksen yläosaan puolivartalokuvana käsivarret ojennettuna sivuille samalla tavoin kuin Palermon Palatsikappelissa ja Monrealessa. Hän tekee siunauseleen oikealla kädellään ja pitää vasemmassa kädessään avointa evankeliumikirjaa. Teksti on kirjoitettu toiselle sivulle kreikaksi ja toiselle latinaksi. Kristus Pantokratorin alapuolella oleva osa apsista on jaettu kolmeen vyöhykkeeseen. Maria on esitetty ensimmäiseen keskelle

oranttiasennossa seisomassa tyynyllä. Kaksi arkkienkeliä on hänen kummallakin puolellaan – Uriel ja Mikael sekä Gabriel ja Rafael. Enkeleillä on yllään bysanttilaiset hovipuvut. Heillä on kiekko toisessa kädessään ja labarum toisessa. Apostolit Pietari ja Paavali ovat seuraavassa vyöhykkeessä neljän evankelistan kanssa. Muut apostolit on esitetty kolmannessa vyöhykkeessä symmetrisesti kolmen ryhminä. Tutkijoiden mukaan enkeleiden ja muiden pyhien kasvopiirteet edustavat tyyliä, joka vallitsi Komnenosten aikana (1081–1185) Bysantissa. Henkilöiden mittasuhteet ovat säännönmukaiset, ääriviivat ovat selvät ja vaatteiden laskostus on toteutettu elegantisti.

Ruodeholvi kattaa apsiksen yläosan. Holvin kahteen vastakkaiseen neljännekseen on kuvattu pilvestä esiin tulevat enkelit ja heidän välissään on kerubi. Yksi serafi on sijoitettu kahteen muuhun vastakkaiseen neljännekseen. Kuorin sivuseinät on jaettu neljään osaan ja niissä on aiemmin ollut pyhiä hahmoja esittäviä mosaiikkeja, mm. sotilaspyhiä ja 16 kirkkoisää. Nämä mosaiikit on poistettu niiden huonokuntoisuuden takia. Eri kivilajeista koottu mosaiikkisommitelma peitti aiemmin kirkon lattian. Nykyään sekään ei ole enää paikoillaan. Siitä oli esillä muutama levy kirkon toisella sivuseinällä. Kuvioaihe tunnetaan nimellä *quincunx* (se muodostuu viidestä pisteestä, josta neljä voi muodostaa nelion tai suorakaiteen ja viides piste on keskellä). Cefalussa sitä täydentää vielä kahdeksansakaraisista tähdistä – se on tyypillinen islamilainen kuvioaihe – muodostetut nauhat, jotka kiertävät ympyränmuotoisia kuvioita.

Toivottavasti jonain päivänä kirkko voidaan palauttaa entiseen loistoonsa laittamalla jälleen paikoilleen vaurioituneet mosaiikit ja alkuperäinen lattia. Vielä jäljellä olevat kukka-aiheet ja niistä muodostetut kukkaornamentit apisalueen mosaiikeissa ja pylväiden kapiteeleissa muistuttavat entisestä loistosta. Tutkimusten mukaan niissä on paljon kallisarvoista kivi- ja metallimateriaalia: hopeaa ja kultaa, emalia, lasimassaa, obsidiaania, agaatteja, tiikerisilmäkiveä ja helmiä.

Lähteet

- Byzantine Mosaics in Norman Sicily: Palermo, Monreale, Cefalù, Udine* 2009.
- Norwich, John Julius, Sicily. *A Short History, from the Greeks to Cosa Nostra*, London 2015.
- Santoro, Rodo, *Palermo. The Churches of the Martorana and San Cataldo*, Palermo 2005.
- Valenziano, Crispino, *Introduzione alla Basilica Cattedrale di Cefalù*, Palermo 2005.

Tiistaina 4.12.2018

Kello 17.15–19

Paikka: Tieteiden talo, Sali 309 (Kirkkokatu 6)

Anna Usacheva esittelee tutkimustaan esitelmässään “From the Nature of Man to the Nature of God: Nemesius of Emesa in the Context of the Christological Debates”

Anna Usacheva on juuri aloittanut tutkijana Helsingin yliopiston Tutkijakollegiumissa. Hän on väitellyt klassillisesta filologiasta vuonna 2011 Moskovan valtionyliopistosta ja ennen Helsinkiä hän oli Marie-Curie -rahoitettuna tutkijana Århusin yliopistossa (2015–2018). Hän on tutkinut kreikkalaista filosofiaa ja kristillistä kirjallisuutta, erityisesti 200–300-lukujen kristittyjä filosofejia. Tällä hetkellä hän tutkii myöhäisantiikin (varhaisen Bysantin) käsityksiä ihmisen aisteista, ajattelusta, muistista ja fysiologiasta. Tutkimuksessaan hän keskittyy 400–500-lukujen vaiheessa eläneen Nemesius Emesalaisen teokseen Ihmisen luonnosta.

Lisätietoja: <https://www.helsinki.fi/en/helsinki-collegium-for-advanced-studies/people/current-hcas-fellows-o-z#section-58233>